

”Fondkapitalism” – lösning på Norrbottensproblemet?

Karl-Gustaf Löfgren tar i detta inlägg upp Ingemar Ståhls förslag till en särskild ”Norrbottens industrifond”. Fonden skulle överta inkomsterna av länets vattenkraft och använda dessa till köp av industriföretag. Löfgren ser vissa problem förenade med ett sådant förslag. □

Organisationer och institutioner med oklara målsättningar tenderar idag att få hand om en allt större del av resurserna och resursfördelningen. Vissa organisationers målsättningar kan kanske bäst karaktäriseras genom att de försöker maximera sin storlek, och elaka tungor menar att politikernas handlande bäst beskrivs med utgångspunkt ifrån ett antagande om röstmaximering.

Båda tendenserna leder till resursslöseri. En storleksmaximerande organisation binder onödigt stora delar av våra resurser inom organisationen och röstmaximerande politiker tenderar tex att favorisera kortsiktiga lösningar, framför mera långsiktigt verkande insatser. Ett exempel på den senare företeelsen är näringspolitiken under den senaste utdragna lågkonjunkturen.

Det är bla mot den bakgrunden man får se Ingemar Ståhls förslag att till ”Norrbottens industrifond” överföra äganderätten till ”Norrbottenskraft” (krafttillgångarna i Luleälven) samt fallrättigheterna i Torne, Kalix och Pite älvar som nu finns hos Vattenfall. Fonden köper därefter LKAB, NJA och ASSI:s fabriker i Norrbotten av staten. Fondens nettointäkter blir då, till följd av de stora överskott som vattenkraften ger idag, omkring 500 miljoner kronor. Dessa medel skall fonden använda i syfte att upprätthålla en långsiktigt hög sysselsättning inom industrin i Norrbotten.

Fonden har inom denna ram möjlighet att täcka förluster i de tre ovannämnda dotterbolagen och/eller att tillhandahålla lån med gynnsamma kreditvillkor. Man kan därutöver tänka sig att fonden via investmentbolag stödjer andra företag i länet, samt forsknings- och utvecklingsarbete som man menar ligger i linje med dess målsättning.

Fonden har vidare möjlighet att öka sin upplåning, men detta måste ske på reguljära kreditmarknadsvillkor och med motsvarande kreditprövning. Statsgarantier och statssubventioner blir bannlysta. Den årliga jordräntan från vattenkraften innebär emellertid en finansiell bas som möjliggör för de övriga företagen att i hög utsträckning bedriva en marknadsmässig upplåning utan politisk prövning.

På detta sätt får norrbottningarna själva äganderätten till praktiskt taget alla naturresurser – Domänverkets skogsinnehav är ett undantag. Detta är måhända en psykologisk fördel.

Huvudpoängen med konstruktionen är emellertid, enligt förslagsställaren, att man inom fonden måste arbeta med en sluten budget. Dotterbolagen återvänder till marknadsekonomi från en tillvaro där politiska påtryckningar styrt finansieringen. Detta medför att fondens pengar används mera effektivt än om motsvarande resurser ställs till förfogande via den öppna statsbudgeten.

Förslagsställaren tror också att fonden skall bidra till en större kontinuitet och kompetens, samt ett ökat ansvar för industripolitiken i Norrbotten. En kompetens med inriktning mot Norrbottens speciella industriella problem med ständiga avvägningar och prövningar när det gäller att finna produktions- och sysselsättningstillfällen till lägsta ”kostnad”.

Jag tycker personligen att förslaget har många positiva drag och jag delar i princip de värderingar av förslagets potentiella fördelar som förslagsställaren

framför. Det finns emellertid, som förslagsställaren också konstaterar, betydande risker med konstruktionen. Vilka garantier finns det för att den slutna budgetens princip verkligen respekteras i en politisk beslutsprocess? Är inte risken utomordentligt stor att man mycket snart återvänder till årliga politiska prövningar?

Man kan också fråga sig om beslutsfattarna inom fonden verkligen kan stå emot krav från t ex LKAB om driftssubventioner för verksamheter som är långsiktigt klart olönsamma. Vågar fonden, om nödvändigt, lägga ned eller sälja LKAB till högstbjudande och tillåts den köpa LM Ericsson eller rättigheter att borra efter olja i Nordnorge? Om inte, så innebär fonden ingen grundläggande effektivitetshöjande förbättring av incitamentsstrukturen.

Ett annat näraliggande problem är huruvida köpen av LKAB, NJA och ASSI långsiktigt innebär en olycklig lösning av näringslivsstrukturen. Även om talet om strukturkris är något överdrivet har man en känsla av att Norrbottens naturtillgångar, med undantag för den outbyggda

vattenkraften, är av mindre värde än norrbottningar i allmänhet tycks tro. På lång sikt behöver nog näringslivet i Norrbotten en annorlunda inriktning och det är tvivelaktigt om en fond av ovan skisserade karaktär kan åstadkomma den regionalt bundna produktutveckling, innovationsverksamhet och marknadsföring som i så fall är nödvändig.

Förslaget har en given kritiker i Vattenfall, men frågan är om inte förlusten av jordräntan från Norrbottensälvarna skulle tvinga Vattenfall och politikerna att visa upp de verkliga kostnaderna för en försening av kärnkraftsutbyggnaden.

"Norrbottens industrifond" är naturligtvis ingen slutgiltig lösning av det regionala sysselsättningsproblemet. Förslaget har många tilltalande drag och en speciell fördel är det faktum att det är en av de få nya grepp som tagits på den regionalekonomiska problematiken på åtskilliga år. Det är mot den bakgrunden mindre väsentligt att förslaget utifrån vissa utgångspunkter förefaller orealistiskt.

Karl-Gustaf Löfgren